بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی
حیزبی دێموکڕاتی کوردستان
پەسندکراوی کۆنگرەی شازدەهەم

(١٧ تا ٢١ی رێبەندانی ١٣٩٤- ٦ تا ١١ فێوریەی ٢٠١٦)

بەرنامەی
حیزبی دێموکڕاتی کوردستان

پێشەکی

ڕەوتی پێکهێنانی دەوڵەت- نەتەوەکان لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەدوای شەڕی یەکەمی جیهانیدا، ئەو ئیمکانەی بە کورد نەدا کە ئەو نەتەوەیەش ببێتە خاوەن دەوڵەتی سەربەخۆ. ڕێکخراو نەبوونی وشیاریی نەتەوەیی کورد لە ئاستی پێویستدا لە سەرەتای سەدەی بیستەم لە لایەکو دەستتێوەردانی نادادپەروەرانەی زلهێزەکانی ئەو سەردەمە لە کاروباری ناوچەی ئێمەدا لە لایەکی دیکەوە، بوون بە هۆی بێبەشکرانی نەتەوەی کورد لە دەوڵەتی سەربەخۆی خۆی. ئەم بارودۆخە بوو بەهۆی داڕشتنی سنووری دەوڵەت- نەتەوە تازەپێکهاتووەکانی ناوچەکە بە قازانجی چەند نەتەوەیەکو لەسەر حیسابی دووبارە دابەشکردنەوەی کوردستانو حاشا کردن لە پێناسی نەتەوەیی کوردو مافی بەشداربوونی ئەم نەتەوەیە لە دەسەڵاتی سیاسیدا. هەر ئەو غەدرە مێژووییەش بوو بە سەرەتای دەورەیەکی نوێی خوێناویو پڕتێچوو لە خەباتی ڕزگاریخوازانەی نەتەوەی کورد لە پێناوی وەدیهێنانی مافی دیاریکردنی چارەنووسدا.

هەرچەند پلانی سڕینەوەی سیستماتیکی پێناسی نەتەوەیی کورد لە ئێرانیش دا، بەشێکی جیانەکراو لە پڕۆژەی "دەوڵەت-نەتەوەی ئێرانی" بە هاتنە سەرکاری ڕەزاشای پەهلەوی بووە، بەڵام هەموو ئەو هەوڵانە نەیان توانیوە ڕێ لە ڕەوتی سروشتیی گەشەسەندنی مێژوویی کەسایەتیی نەتەوەیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بگرن. ناسیۆنالیزمی مۆدێڕنی کورد لە ڕۆژهەڵاتی

کوردستانیش، کە بەشێوەیەکی بەرچاو لە لایەکەوە بەرهەمی پێگەیشتنە بابەتییەکانی کۆمەڵگەی کوردیو لە لایەکی دیکەشەوە بەرهەمی خەباتی نەتەوەیی بژاردەکانی کورد بوو، لەرێگەی پێکهێنانی کۆمەڵەی "ژ.ک" ەوە لە ساڵی١٣٢١ی هەتاوی (١٩٤٢ی زایینی)دا شێوازی رێکخراوەیی بەخۆیەوە گرت. پێناسەی کۆمەڵەی "ژ.ک" بنچینەی لە سەر بەرزبوونەوەی بیری نەتەوەییو رزگاریی کورد لە هەموو کوردستانو دامەزرانی دەوڵەتی نەتەوەیی بۆ کورد بوو. ژ.ک لە پاش ٣ ساڵ، بە هۆی بەرینبوونەوەی مەودای چالاکیو لە سەروبەندی پێکهاتنی زەمینە بۆ پێکهێنانی دەسەڵاتێکی کوردی لە رۆژهەڵاتی کوردستان کە هەموو چینو توێژەکانی ئەو سەردەمەی کۆمەڵگەی کوردەواری لە ڕیزەکانی خۆی دا جێ بکاتەوە، جێگای خۆی دا بە حیزبی دیموکراتی کوردستان. بەم پێیە، حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ٢٥ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی (بەرامبەر بە ١٦ی ئووتی١٩٤٥ی زایینی)دا بە رێبەرایەتیی پێشەوا قازی محەممەد، هاتە جێگای کۆمەڵەی "ژێکاف".

دامەزرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە سەر بناخەی کۆمەڵەی "ژ.ک". بە نوختە گۆڕانێکی گرینگ لە مێژووی گەلی کورددا و بە سەرەتای قۆناخێکی نوێ لە خەباتی نەتەوەکەمان دەژمێردرێ. بە ڕێبەرایەتیی ئەم حیزبە بوو کە گەلی کورد بۆ یەکەم جار لە مێژووی خۆی دا توانی کۆماری کوردستان لە بەشێکی کوردستاندا دابمەزرێنێ. کۆماری کوردستان بۆ یەکەم جار ستاتووی دەسەڵاتی کوردیی بە شێوەیەکی مودێرنو بە نێوەرۆکێکی دیموکراتیکەوە، نیشان دا. هەرچەند کۆماری کوردستان پاش یازدە مانگ دەسەڵاتداریی دیموکراتیک، بەهۆی هێرشی دەسەڵاتی پاشایەتیی ئەو سەردەمەی ئێرانەوە جوانەمەرگ کرا، بەڵام ئەزموونی دیموکراتیکی دەسەڵاتداری لە کۆماری کوردستان دا بە لاپەڕەیەکی زێڕینی مێژووی خەباتی سیاسیی گەلی کورد لە پێناوی وەدیهێنانی مافە نەتەوەییو دیموکراتیکەکانی دا دێتە ئەژمار. دامەزرانی کۆماری کوردستان کە لەجێدا بنەمای لەسەر ئەسڵی رێزگرتن لە ئیرادەی خەڵکی کوردستان لەلایەکو هەوڵدان لە پێناوی پێکەوەژیانێکی بەئاشتی و برایانە لەگەڵ نەتەوەکانی دراوسێی لەلایەکی دیکە دانرابوو، نەک هەر لە ئاستی کوردستانو ئێرانی ئەو

سەردەمەدا، بەلکوو هەم ئەوساو هەم ئێستا لە هەموو رۆژهەڵاتی نێوەراست دا بە رووداوێکی گرنگ دادەنرا و دادەنرێ. هەرچەند پێشەوا قازی محەممەدو بەشێکی دیکە لە رێبەرانی حیزبو کۆمار بە فەرمانی رێژیمی پاشایەتیی ئێران لە سێدارە دران، بەڵام ئەزموونی نەتەوەیی، دیموکراتیکو پێشکەوتنخوازانەی کۆماری کوردستان هەروا رێنیشاندەری نەوە لە دوای نەوەی بزووتنەوەی رزگاریخوازانەی گەلی کورد بووەو دەبێ. لەگەڵ ئەوەی رووخانی کۆماری کوردستان زەبرێکی گەورە بوو کە لە پەیکەری حیزبی دیموکراتی کوردستان درا، تێکۆشەرانی ئەم حیزبە لە ماوەیەکی بە نیسبەت کورتدا خۆیان رێک خستەوەو خەباتی رزگاریخوازانەی نەتەوەییان دەست پێکردەوە.

حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ماوەی حەفتا ساڵ تەمەنی خۆیدا زۆر فەسڵی زێڕینی لە مێژووی نەتەوەی کورددا تۆمار کردوون، زۆر سەرکەوتنی گەورەی بە دەست هێناونو تووشی نوشوستیو پاشەکشەش بووە. بێجگە لە دامەزراندنی کۆماری کوردستان کە لووتکەی سەرکەوتنی ئەم حیزبەو بە گشتی بزووتنەوەی رزگاریخوازیی کورد بوو، ئەم حیزبە بزووتنەوەی پڕشکۆی ساڵانی ٤٧ ـ ١٣٤٦ی بەرپا کردوە، چەند جار لە ململانەی هەڵبژاردن دا خۆی تاقی کردۆتەوەو هەموو جارێ سەرکەوتنی بەدەست هێناوەو سەرەنجام بۆ ماوەی پتر لە سێ دەیە و نیو خەباتێکی قارەمانانەی بە دژی دیکتاتۆریو سەرەڕۆیی کۆماری ئیسلامی بەڕێوە بردوە. ئەم حیزبە هەر لەو کاتەدا رووخانی کۆماری کوردستانو تێک شکانی راپەڕینی چەکدارانەی ٤٧ ـ ١٣٤٦ی بەخۆوە دیوەو چەند جار لە دەورانی رێژیمی پاشایەتیو رێژیمی ئیسلامییدا کەوتۆتە بەر پەلاماری پۆلیسو هێزە سەرکوتکەرەکانو بە دەیانو سەدان تێکۆشەری کەوتوونەتە زیندانەوە کە زۆربەیان حوکمی قورسو تەنانەت ئێعدامیان بەسەردا سەپاوە.

حیزبی دیموکراتی کوردستان لەو خەباتە قارەمانانەو پڕلە شانازییەدا زیاتر لە پێنج هەزار پێشمەرگە و کادر و ئەندامی شەهید بوون کە بە دەیان کەسیان لە کادری رێبەری بوونو لە سەرووی هەمووشیانەوە ناوی سێ رێبەری پایەبەرز، پێشەوا قازی محەممەدو دوکتور قاسملووو دوکتور شەرەفکەندی دەدرەوشێنەوە.

حیزبی دێموکرات لە مێژووی دەیان ساڵەی خۆیدا، چەند جار لە ئاکامی ناکۆکیی نێوخۆییدا تووشی لێکدابڕانو چەند پارچەیی بووەو تێکۆشەرانی ئەم حیزبە لە جیاتی تێکۆشان لە حیزبێکی واحیددا، بوون بە دوو بەشو بە جیا تێکۆشانو خەباتی خۆیان درێژە داوە، بەڵام دواتر کەوتوونەتەوە سەریەک. لە زۆربەی ئەم حاڵەتانەدا تێکۆشەرانی دێموکڕات سەرەڕای ناکۆکیان لەگەڵ یەکترو تێکۆشانی بە جیایان، هەم لەسەر خەبات بۆ مافەکانی نەتەوەی کوردو ئامانجە لەمێژینەکانی حیزبی دێموکرات بەردەوام بوون، هەم بەرگرییان لە مێژووو شانازییەکانی حیزبی دێموکرات کردوە. ئەم لێکدابڕانانە، سەرەڕای تاڵیو نەخوازراوبوونیان، بەشێکن لە مێژووی حیزبی دێموکرات.

***

لەپاش دەستپێکی پرۆسەی سەقەتی دروستکردنی دەوڵەت-نەتەوە لە ئێران، دەسەڵاتی فەرمانڕەوا چ لە سەردەمی پاشایەتیو چ لە سەردەمی کۆماری ئیسلامی دا، هیچ کات ئامادە نەبووە هەنگاوێک بۆ چارەسەری پرسی نەتەوایەتیی کوردو نەتەوەکانی دیکەی نێو ئێران هەڵێنێتەوە. روانگەی تەواویەتخوازانەی دەسەڵاتی فەرمانڕەواو حاشاکردن لە فرەنەتەوەبوونی ئێرانو پرسی رەوای نەتەوایەتیی کورد، هۆکاری بەردەوامبوونی ئەو کێشەیە بووە.

مەسەلەی کورد لە ئێران دا بەردەوام نەک هەر لە لایەن دەسەڵاتی ناوەندییەوە، بەلکوو لەلایەن ناسیۆنالیزمی ئێرانی لە دەرەوەی دەسەڵاتو تەنانەت لەلایەن بەشێک لە ئۆپۆزیسیۆنی "سەراسەری"و رووناکبیرانی ئێرانیشەوە وەک مەسەلەیەکی نەتەوەیی حاشای لێکراوە. گرفتی ئەو روانگەیە لەوەدایە کە لەبری ئەوەی نێوەرۆکی نەتەوەیی مەسەلەی کوردو مافی ئەم گەلە بۆ بڕیاردان لە سەر چارەنووسی خۆی بکا بە بنەما، دەیهەوێ لەڕێی چاونووقاندنو خۆگێلکردن لەو ڕاستی یەوە، هەوڵ بۆ پاراستنی هێژێمونیی پێناسی نەتەوەی حاکم بدا. وەک تابۆڕاگرتنو بەبنەما وەرگرتنی

تەواویەتی ئەرزیی ئێرانیش، شتێک نیە جگە لە ئامرازێک لە خزمەتی ئەو بیرە نادیموکراتیکو شۆڤینیستیەدا.

هەر بەهۆی ئەو روانگە تەواویەتخوازانەی تویژی دەسەڵاتدارەوەیە کە تەنانەت باسی دێموکراسییش لە پێوەندی لەگەڵ پرسی نەتەوایەتی لە ئێراندا، خوێندنەوەیەکی چەواشەکارانەی بۆ دەکرێ. بزووتنەوەی کورد لە رەوتی خۆی دا هەمیشە نەبوونی دیموکراسیی بە هۆکارێکی گرینگی چارەسەرنەکرانی مەسەلەی کورد داناوە. ئەزموونەکانی رابردوو دەری دەخەن کە نەتەوەی کورد بەردەوام خوازیاری چارەسەری دیموکراتییانەی مەسەلەی نەتەوەیی کورد لە رۆژهەلاتی کوردستاندا بووە. بەڵام بەداخەوە لەبەر نادیموکرات بوونی دەسەڵاتی زاڵ بەسەر کوردستان دا، بەردەوام ویستی ئاشتیخوازانەی گەلی کورد بە زمانێکی نادیموکراتیکو تێکەڵ بە زەبر و زەنگ وەڵام دراوەتەوە. نیەتی ئاشتیخوازانەو ویستی کەڵکوەرگرتن لە دیالۆگو وتوویژ بۆچارەسەری مەسەلەی نەتەوایەتیی کورد لە رۆژهەلاتی کوردستان، یان هەر لەلایەن نوێنەرانی دەسەڵاتی فەرمانڕەواوە رەت کراوەتەوە یان وەک داوێک بۆ لەنێوبردنی رێبەرانی سیاسیو لاوازکردنی بزووتنەوەی کورد کەڵکی لێوەرگیراوە.

ئەزموونو رەوتی رووداوەکان دەریان خستوە کە پرۆژەی دروستکردنی دەوڵەت- نەتەوەی ئێرانی لەسەر بنەمای کۆکردنەوەی دەسەڵات لە ناوەندو حاشاکردن لە پێناسی نەتەوەکانی ئێرانو سەپاندنی پێناسی نەتەوەیەک بەسەر هەموو نەتەوەکانی دیکەدا، هیچ کاتێک جێی نەگرتوە. لەئارادابوونی پرسی نەتەوەکان وەک گرینگترین پرسی سیاسی لە ئێرانی ئەمرۆدا، بەڵگەیەکی حاشاهەڵنەگری ئەو راستیەیە. سووربوون لەسەر رەوتی ناسیۆنالیزمی تەواویەتخوازی ئێرانییش کە هەر لە سەرەتاوە بە سەقەتی لە دایک بووە، شتێک نیە جگە لە هەوڵێکی نابەرپرسانە بە ئاقاری درێژەدان بە سەنتەرگەراییەکی مێژووییو لەسەر حیسابی لێڵکردنی هەرچی زیاتری ئاسۆی پێکەوەژیانی داوتەڵەبانەی نەتەوەکانی نێو ئێران.

هەربۆیە، لە ڕوانگەی حیزبی دێموکڕاتی کوردستانەوە، لەبەر رووناکایی ئەو خاڵەی سەرەوەو بە لەبەرچاوگرتنی ویستی لەمێژینەی نەتەوەی کوردو

ڕەوتی سیاسیی ئێستای کوردستان، مەسەلەی نەتەوایەتیی کورد تەنیا کاتێک بەتەواوی چارەسەر دەکرێ کە ڕەوتی سروشتیی خۆی ببڕێو ویستی ئازادانەی نەتەوەی کورد بکا بە بنچینە. دەرەتانی پێکەوە ژیانی داخوازانەی نەتەوەکانی ئێرانیش – سەرەڕای ئەو مێژووە پڕ ستەمو کارەساتەی رابردوو – کاتێک دەڕەخسێ کە بێ ئەملاوئەولا ڕێزگرتن لە ئیرادەی سیاسیی نەتەوەکانی نێو ئێرانو یەک لەوان نەتەوەی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان دا، بکرێ بە بنەمای چارەسەری پرسی نەتەوەیی بۆ داهاتووی ئێران.

نێوەرۆکی بەرنامەی حیزبی دیموکراتی کوردستان ڕەنگدانەوەی ویستی نەتەوەییو دیموکراتیکی خەڵکی کوردستانە. ئەندامانو لایەنگرانی حیزب دەبێ ئەم بەرنامەیە بەرنە نێو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانو نێوەرۆکی بەندەکانی بۆ خەڵک شیبکەنەوە. هاورێیانی حیزبی لەگەڵ ئەوەی ڕوونکردنەوەی بیروڕای حیزب لە سەر مەسەلە سیاسیو ئابووریو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگییەکان بۆ کۆمەلانی خەلک بە ئەرکی خۆیان دەزانن، دەبێ لەپێناو پتەوکردنی هەرچی زیاتری پێوەندیی بەرینی حیزبو گەلو، گەشەدارترکردنی بواری دیموکراتییانەی بزووتنەوەی گەلەکەمان، بە سینگفراوانییەوە پێشوازی لە ڕەخنەو ڕێنوێنیو پێشنیاری ئەوانیش بکەن.

فەسڵی یەکەم
ئامانجە گشتییەکان

ماددەی یەکەم: ئامانجو پرەنسیپە بنەڕەتییەکان

1. ئامانجی حیزبی دێموکراتی کوردستان وەدیهێنانی مافی دیاریکردنی چارەنووسی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانە.
2. دروشمی ستراتیژیکی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان دامەزراندنی کۆماری کوردستان لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فیدڕاڵدایە.
3. حیزبی دێموکراتی کوردستان یەکیەتیی داخوازانەو دادپەروەرانەی نێوان نەتەوەکانی ئێران بە بەردی بناغەی دامەزراندنی ئێرانێکی دێموکڕاتیکی فیدڕال دەزانێ.
4. حیزبی دێموکڕاتی کوردستان لەپێناوی وەدیهێنانی کۆمەڵگەیەکی ئازاد، پلورالیستو دادپەروەرانەدا تێدەکۆشێ.
5. حیزبی دێموکڕاتی کوردستان باوەڕی بە ئیدەئالەکانی مافی مرۆڤ و ئاشتیو دۆستایەتیی نێوان گەلان هەیە.
6. حیزبی دێموکڕاتی کوردستان خۆی بە پشتیوانی خەباتی کورد لە پارچەکانی دیکەی کوردستاندا دەزانێ.

فەسڵی دووهەم
بنەماکانی کۆماری کوردستان

ماددەی دووهەم: پێناسەی کۆماری کوردستان

کۆماری کوردستان پێکهاتەیەکی نەتەوەیی، دیمۆکراتیکو کوردستانییە. بەو مانایە کە :

1. دەسەڵاتێکی سیاسیی دێموکراتیکە کە لەلایەن کۆمەڵانی خەڵکەوە بڕیاری لە سەر دەدرێ‌و بەپێی ویست‌و ئیرادەی خەڵک بەڕێوە دەچێ.
2. هێمای کۆتایی هێنان بە ستەم‌و بندەستی‌یەو نوێنگەی دەسەڵاتی نەتەوەیی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستانە.
3. مافەکانی هەموو کەمایەتی‌یە نەتەوەیی، ئێتنیکی، زمانی‌و ئایینییەکانی کوردستان دەپارێزێ.

ماددەی سێهەم: چوارچێوەی جوغرافیایی

چوارچێوەی جوغرافیایی کۆماری کوردستان بە لەبەرچاوگرتنی هۆیەکانی جوغرافیایی‌و مێژوویی‌و بەپێی ویستی زۆرینەی دانیشتووانی مێژوویی ناوچەکان دیاری دەکرێ.

ماددەی چوارەم: هێمای نەتەوەیی

1. کۆماری کوردستان خاوەنی یاسای بنەڕەتی (قانون اساسی)و ئاڵاو سروودو جەژنی نەتەوەیی‌و زمانی رەسمیی خۆیەتی.
2. ئاڵای دەوڵەتی فیدراڵ لە تەنیشت ئاڵای کوردستان لە دام‌و دەزگا رەسمییەکانی کۆماری کوردستان‌دا هەڵ‌دەکرێ.

ماددەی پێنجەم: سیستمی دەسەڵات لە کۆماری کوردستان دا

دەسەڵات لە کۆماری کوردستان دا کە لە یاسای بنەڕەتیی کۆماری کوردستان‌دا نەهادینە دەکرێ، لەسەر بنەمای ئەم پرەنسیپە گشتییانەی خوارەوە پێک دێ‌و بەڕێوە دەچێ:

1. هەموو دەسەڵاتەکان بەشێوەی راستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ لەلایەن خەڵکەوەو بەبێ هیچ جۆرە هەڵاواردنێکی ئێتنیکی، ئایینی، رەگەزی (جینسی)، کۆمەڵایەتی، ... هتد پێک دێن.
2. هەڵبژاردن بۆ ئەو دەسەڵاتانەی لەلایەن خەڵکەوە دیاری دەکرێن لەڕێگای دەنگدانی گشتی‌و نهێنی‌و راستەوخۆوەو بە دابین کردنی مافی یەکسانی هەڵبژاردن‌و هەڵبژێران بەڕێوە دەچێ.

3. هاونیشتمانانی کوردستان هەلی یەکسانی دامەزران لە پۆستە حکوومەتییەکانیاندا پێ دەدرێ.
4. کۆماری کوردستان مێکانیزمی تایبەتی بۆ بەشداریی ئەو گرووپانە لە دەسەڵاتدا لەبەر چاو دەگرێ کە بەشێوەی سروشتی لە حاڵەتی کەمایەتیدان.

ماددەی شەشەم: جیایی دەسەڵاتەکان

لە کۆماری کوردستاندا دەسەڵاتی یاسادانان و جێبەجێکردن و دادوەری لە یەکتر جیا دەکرێنەوە :

1. پارلمانی کوردستان بەرزترین ئورگانی قانوون‌دانانی کۆماری کوردستانە.
2. حکوومەتی کۆماری کوردستان لەلایەن پارلەمانەوە دەنگی بۆ وەردەگیرێ و لە بەرامبەر پارلماندا بەرپرسیارە.
3. سەربەخۆیی دەزگای دادوەری چ لە دیاریکردن و چ لە کارکردیدا دەستەبەر دەکرێ.

ماددەی حەوتەم: جیایی دین لە دەسەڵاتی سیاسی

1. لە کۆماری کوردستاندا دین لە دەسەڵاتی سیاسی جیایە و پێڕەوی لە پرەنسیپەکانی سێکولاریزم دەکرێ.
2. هەموو دانیشتووانی کوردستان لە هەڵبژاردن و تەمرینی ئایین و مەزهەب و بەڕێوەبردنی ڕێوشوێنە ئایینییەکانیاندا ئازادن.

فەسڵی سێهەم
یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێرانی فیدراڵدا

ماددەی هەشتەم: بنەماکانی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێران

1. سیستمی کۆماری و دیموکراتیک و فیدراڵی لە بەڕێوەبەرایەتیی وڵاتدا دەتوانێ ببێتە دەستەبەری هاوپێوەندی و هاوپەیمانییەکی پتەوتر لەنێو

نەتەوەکانی ئێراندا و زەمینەسازی پێکەوەژیانێکی داخوازانەو دادپەروەرانە لە ئێرانی دواڕۆژدا.

2. لە روانگەی حیزبی دیموکراتی کوردستانەوە یەکیەتیی ئارەزوومەندانەی نێوان نەتەوەکان لە ئێران بەستراوەتەوە بە جێبەجێکردن و بەردەوامبوون لەسەر ئەو پرەنسیپانەی خوارەوە :

- فرەنەتەوایەتی بنەمایەکی سەرەکیی قەوارەی سیاسیی سەرتاسەری بێ.
- هەر نەتەوەیەک لە بەڕێوەبردنی کاروباری تایبەت بە خۆی و هەرێمی خۆی لەڕێگای نوێنەرانی هەڵبژێراویەوە ئازادو سەربەست بێ.
- هەموو نەتەوەکان بە شێوەیەکی عادڵانە لە بەرێوەبردنی کاروباری دەوڵەتی فیدراڵدا بەشدار بن.
- ئەسڵەکانی پێوەندیدار بە رەنگدانەوەی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێران دا جێبەجێ بکرێن.

ماددەی نۆهەم : رەنگدانەوەی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێران

رەنگدانەوەی نیهادیی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێراندا بەم شێوەیەیە :

1. هێماکانی دەوڵەتی فیدراڵ و، پێکهاتەو بڕیارو بەرنامەکانی هەموو ئۆرگان و دامودەزگاکانی دەوڵەتی فیدراڵ دەبێ تەعبیر لە سەروەریی هاوبەشی قەوارەکانی نێو فێدراسیۆن بکەن.
2. فێدراسیۆنی ئێران خاوەنی دوو ئەنجومەنی نوێنەران و نەتەوەکان دەبێ. ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران بەپێی حەشیمەت هەڵدەبژێردرێن؛ ئەندامانی ئەنجومەنی نەتەوەکانیش بۆ هەر کام لە نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ بەقەدەر یەک دەبن.
3. هیچ بڕیارێک کە پێوەندیی بە چارەنووسی نەتەوەکانی ئێرانەوە هەبێ بەبێ پەسند کران لەلایەن ئەنجومەنی نەتەوەکانەوە کاری پێ ناکرێ.
4. ئەگەر بریارێک دژایەتیی لەگەڵ بەرژەوەندیی نەتەوەیی هەر یەک لە نەتەوەکان هەبێ، مافی ڤیتۆ بۆ نوێنەرانی ئەو نەتەوەیە لە ئەنجومەنی نەتەوەکان دا پارێزراو دەبێ.

5. دیوانی بەرزی فێدراڵ کە لە پسپۆرانی سەر بە هەموو نەتەوەو قەوارەکانی نێو فێدراسیۆن پێک دێ، پارێزگاری لە پرەنسیپە بنەڕەتییەکانی یەکیەتیی نەتەوەکان دەکاو کێشەکانی پێوەندیدار بە دابەشکردنی سەلاحییەتەکان چارەسەر دەکا.

فەسڵی چوارەم
کۆماری کوردستان‌و دەوڵەتی فیدراڵ

ماددەی دەهەم: زمانی رەسمی

1. زمانی کوردی زمانی رەسمیی دامودەزگاکانی کۆماری کوردستانەو لە هەموو پلەکانی خوێندن‌دا بەکار دەبرێ.
2. ئەو زمان یا زمانە رەسمییانەی بۆ نامەنووسین‌و پێوەندیی‌یە ئیدارییەکانی نێوان هەرێمەکان‌و دەوڵەتی فیدراڵ بەکار دەبرێن و هەروەها سیاسەتی زمانی لەئاستی دەوڵەتی فیدڕاڵدا بە رێککەوتنی گشتیی پێکهاتەکانی نێو فێدراسیۆن بڕیاری لەسەر دەدرێ.

ماددەی یازدەهەم: دابەشکردنی سەلاحییەتەکان

1. بێجگە لە کاروباری پێوەندیی دەرەوە، سوپای فێدڕاڵ، دانانی بەرنامەی درێژخایەنی ئابووری‌و سیستمی دراوی کە لە سەلاحییەتی دەوڵەتی فیدراڵ‌دان، بڕیاردان‌و بەرنامەدانان لە سەرجەم بوارەکانی دیکەدا لە سەلاحییەتی دامەزراوەکانی کۆماری کوردستان‌دایە.
2. سیاسەت‌و بەرنامەکانی دەوڵەتی فیدراڵ بە لەبەرچاوگرتنی قازانج و ویستی پێکهاتەکانی فێدراسیۆن‌و بەرنامەدانان بۆ قەرەبووکردنەوەی هەلاواردنی رابردوو بەدژی نەتەوە زوڵملێکراوەکانی ئێران دیاری دەکرێن‌و دەبرێنە پێش. بەتایبەتی:
– سوپای فێدراڵ لەڕووی پێکهاتەی هێزو فەرماندەیی‌یەوە رەنگدانەوەی فرەنەتەوایەتی‌و فرە هەرێمی لە ئێران‌دا دەبێ‌و لەڕووی کارکردیشەوە بەدژی بەرژەوەندیی رەوای نەتەوەکانی ئێران ناجوولێتەوە.

- سیاسەتی دەرەوەی دەوڵەتی فیدراڵ ڕەنگدانەوەی مەوجوودییەتی سیاسیو نیهادیو، قازانجەکانی نەتەوەو پێکهاتەکانی ئێران دەبێ. کۆماری کوردستانو هەرێمەکانی دیکە بە هەماهەنگی لەگەڵ دەوڵەتی فیدراڵ مافی دامەزراندنو بردنە پێشی پێوەندیی دەرەوەیان لە بوارەکانی تایبەت بە خۆیاندا دەبێ.

ماددەی دوازدەهەم: دابین کردنی نەزمو هێمنی لە کوردستان

1. دابین کردنی هێمنیو نەزمی نێوخۆ لە کوردستان لە ئەستۆی هێزی پێشمەرگەو ئۆرگانە ئینتیزامییەکانی دیکەی کۆماری کوردستانە.
2. سوپای فیدراڵ ئەرکی دیفاع لە پاراستنی سنوورەکانی وڵاتی لەسەر شانە کە تا ئەو جێگایەی پێوەندیی بە کوردستانەوە هەیە ئەم ئەرکە بە هاوبەشی یان بە لەبەرچاوگرتنی بوونی هێزی پێشمەرگەی کوردستان بەجێ دەگەیەنێ. سوپای فیدراڵ هەقی نیە دەست لە کاروباری نێوخۆیی وەربدا.

فەسڵی پێنجەم
پرەنسیپو ئەرکە گرینگەکانی کۆماری کوردستان

ماددەی سێزدەهەم: مافو ئازادییە گشتییەکان

1. لە کوردستان قانوون سەروەرە. هەموو تاکەکانی کۆمەڵگا لە قانووندواو لە بەرامبەر قانووندا یەکسانن.
2. هەموو ئەو مافو ئازادییانەی لە مەنشووری نێونەتەوەیی مافی مرۆڤ (واتە ڕاگەیەندراوی جیهانیی مافی مرۆڤو هەردوو پەیمانی نەتەوە یەکگرتووەکان سەبارەت بە مافە مەدەنیو سیاسییەکانو، مافە ئابووریو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگییەکان)دا هاتوون لە یاسای بنەڕەتی و و قانوونەکانی کۆماری کوردستاندا بەڕەسمی دەناسرێن. حکوومەتی کۆماری کوردستان بەرپرسە لە جێبەجێکردنیانو هەڵێنانەوەی هەنگاوی موسبەت بۆ پاراستنو پەرەپێدانیان.

ماددەی چواردەهەم : بووژانەوەی فەرهەنگی

حكوومەتی كۆماری كوردستان :

1. خوێندنی ئیجباری تا تەمەنی پازدە ساڵو خوێندنی بەخۆڕایی تا كۆتایی قۆناغی دواناوەندی دەستەبەر دەكا.
2. هەنگاوی جیددی بۆ بنەبڕكردنی نەخوێندەواری لە كوردستان هەڵدێنێتەوە.
3. لە سەرجەم قۆناغەكانی خوێندنداو بۆ هەموو چەشنەكانی پەروەردەو فێركاری هەلی دەستڕاگەیشتنی كەسانی كەم دەرامەت بە خوێندنو فێربوون پێك دێنێ.
4. بایەخ بە پەرەئەستاندنی كەلتوور لە كۆمەڵگەدا دەداو یارمەتیی كۆڕو كۆمەڵو ناوەندە ئەدەبیو هونەرییەكان بەتایبەتی لەبواری خزمەت بە زمانو ئەدەبو كەلەپووری كورددا دەكا.
5. لە بەرنامەی فەرهەنگیو پەروەردەیی خۆیدا جێگەی شیاو بۆ پێویستییەكانی پێگەیاندنو گەشەكردنی منداڵانو لاوان تەرخان دەكا.

ماددەی پازدەهەم: پاراستنی كۆمەڵایەتی

حكوومەتی كۆماری كوردستان :

1. داهاتی گشتی بە جۆرێك دابەش دەكا كە یارمەتی بە بەرزكردنەوەی ئاستی ژیانی كەسانی كەمداهات بكا.
2. تەندروستیی گشتی پێش دەخا و لە رێگای سیستمی بیمەوە یارمەتی بە بە دەسڕاگەیشتنی خەڵك، بەتایبەتی كەسانی كەم دەرەتان، بە خزمەتە پزیشكیو دەرمانییەكان دەكا.
3. یارمەتیو پێڕاگەیشتنی كۆمەڵایەتی بەتایبەتی بۆ بێكاران و كەمئەندامانو بەساڵداچووانو بێكەسان بەمەبەستی دابینكردنی ژیانێكی ئاسایی لە نەزەر دەگرێ.
4. هەلی كاری گونجاو بۆ هەمووان پێك دێنێ.

5. قانوونی کار بە جۆرێک پەسند دەکاو جێبەجێی دەکا کە ستانداردە نێونەتەوەیی‌یەکانی پێوەندیدار بە مافی کرێکاران‌و زەحمەتکێشان بەتایبەتی سنووردارکردنی سەعاتی کارو قەدەغەکردنی کاری منداڵان‌و مەرەخەسیی بە مووچەوەی دایکایەتی بگرێتە خۆی.
6. پلانی چڕوپڕ بۆ خەبات بەدژی هێندێک پەتای کۆمەڵایەتی وەک ئیعتیادو توندوتیژیی نامووسی بەڕێوە دەبا.

ماددەی شازدەهەم : گەشەسەندنی ئابووری

1. حکوومەتی کۆماری کوردستان بۆ هێنانەدەری کوردستان لە بەجێماویی ئابووری‌و هەنگاونان بۆ بەپیشەسازی کردنی تێدەکۆشێ. بۆ ئەو مەبەستەش هەردوو کەرتی گشتی‌و تایبەت بە جۆرێک رێک دەخا کە ببێتە مایەی هاندانی وەبەرهێنانی نێوخۆیی‌و دەرەکی‌و پەرەپێدانی بازرگانیی راستەوخۆی کوردستان‌و مۆدێرنیزە کردنی کشتوکاڵ‌و بووژانەوەی گەشتوگوزارو کەڵک وەرگرتنی کارناسانە لە سەرچاوە سروشتییەکان‌و دۆزینەوەی خەللاقییەتە ئابوورییەکانی تایبەت بە کۆمەڵگەی کوردەواری.
2. سیاسەتی ملکدارێی زەوی‌وزار بە چەشنێک رێک دەخا کە هەم قازانجی جووتیاران‌و هەم پێویستییەکانی پێشکەوتنی کشتوکاڵ‌و ئاژەڵداری دابین بکرێن.

ماددەی حەڤدەهەم : سۆسیالیزمی دیموکراتیک

حکوومەتی کۆماری کوردستان بە لەبەرچاوگرتنی بایەخەکانی سۆسیالیزمی دیموکراتیک بنەماکانی کۆمەڵگەیەکی لە باری ئابووری‌یەوە ئازادو پێشکەوتوو و لەباری کۆمەڵایەتییەوە ئاسوودەو دادپەروەر بنیات دەنێ. لەم کۆمەڵگەیەدا کە بایەخەکانی سۆسیالیزمی دیموکراتیک پەیڕەو دەکرێن :

1. بەرژەوەندیی گشتیی خەڵک ئامانجی سەرەکی‌یە.
2. جەوهەری دیموکراتیکی ئەم سیستمە لەوەدایە کە پێکهاتنی لە پرۆسەی ریفۆرمدا بە شێوازێکی دیموکراتیک‌و بە بەشداریی هەموو چین‌و توێژەکانی نێو کۆمەڵگە دێتەدی.

3. جەوهەری دادپەروەرانەی سۆسیالیزمی دێموکراتیک لەوەدایە کە هەوڵ دەدرێ مەودای ئابووریو کۆمەڵایەتیی نێوان چینەکان کەم بکرێتەوەو یارمەتی بە دابینکردنی هاوسەنگی‌یەکی ڕێژەیی لەنێوان چینو توێژەکانی کۆمەڵگەدا بکرێ.
4. سیستمی بازاڕی ئازاد لەلایەن دەسەڵاتی سیاسیو دێموکراتیکی خەڵکەوە چاوەدێری دەکرێ.
5. سیاسەتی حکوومەت لەپێوەندی لەگەڵ کەرتی گشتیو کەرتی تایبەتدا لەڕووی پێویستیی خۆگونجاندن لەگەل هەلومەرجی تایبەتیی وڵاتو ڕەچاوکردنی قازانجی نەتەوەیی دیاری دەکرێ.

ماددەی هەژدەهەم: یەکسانیی ژنو پیاو

1. حکوومەتی کۆماری کوردستان بە لەبەرچاوگرتنی بەندەکانی پەیمانی نێونەتەوەیی بۆ نەهێشتنی هەر جۆرە هەڵاواردنێک بەدژی ژنان، دابینکردنی یەکسانیی نێوان ژن و پیاو لەنێو خێزانو لە کۆمەڵدا، و لە مەیدانی کارو دەسەڵاتو بەگشتی لە هەموو بوارەکانی ژیانی سیاسیو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگیو ئابووری‌دا، بە ئەرکێکی گرینگی خۆی دادەنێو بەرنامەی چڕوپڕ لەو پێوەندی‌یەدا دادەڕێژێو بەڕێوەی دەبا.
2. کەڵک وەرگرتن لە مێکانیزمەکانی تەبعیزی موسبەت وەک سیستمی کۆتا لە هەڵبژاردنی پارلمان‌داو دیاریکردنی ڕێژەیەکی گونجاو لە پۆستە بەڕێوەبەرییەکان بۆ ژنان یەکێک لە ڕێگاکانی گەیشتن بەو ئامانجە دەبێ.

ماددەی نۆزدەهەم: کۆمەڵگەی مەدەنی

کۆماری کوردستان گەشەسەندنی کۆمەڵگەی مەدەنی لە کوردستاندا وەک یەکێک لە ئامرازەکانی پەرەپێدان و چاوەدێری کردنی حوکمڕانیی دروست لە هەردوو بەستێنی بەشداریی سیاسیو گەشەسەندنی مرۆیی‌دا چاو لێ‌دەکا. هەربۆیە یارمەتی بە گەشەسەندنی دامەزراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی دەکاو لە بڵاوکردنەوەی فەرهەنگی یەکتر تەحەممووڵ کردنو نەهێشتنی هەموو چەشنەکانی دەمارگرژیی سیاسیو کۆمەڵایەتی‌دا پشتیان پێ دەبەستێ.

ماددەی بیستەم : ژینگەپارێزی

1. پارێزگاری لە سروشتی کوردستان وەک سەرمایەیەکی میللی لە ئەرکەکانی کۆماری کوردستانە.
2. حکومەت لە هەموو پڕۆژەیەکدا کە کاریگەریی لەسەر ژینگە هەبێ. بەتایبەتی لەبواری گەشەکردنو وەبەرهێناندا، لایەنی ژینگەپارێزی وەک پارامێترێکی بنەڕەتی لەبەرچاو دەگرێ.

فەسلی شەشەم
سیاسەت بەرامبەر بە بەشەکانی دیکەی کوردستان

ماددەی بیستو یەکەم: روانگەی کۆماری کوردستان بەرامبەر بە بەشەکانی دیکەی کوردستان

کۆماری کوردستان :

1. گەلی کورد لە هەموو بەشەکانی کوردستانو کورد لە هەر شوێنێک بێ بە ئەندامانی یەک نەتەوە دەناسێ.
2. لە خەباتی رەوای نەتەوەی کورد لە بەشەکانی دیکەی کوردستان بۆ دابینکردنی مافو ئازادییە نەتەوایەتییەکانی پشتیوانی دەکا.
3. لەسەر بنەمای قانوونی، پەنای سیاسی بەو کوردانە دەدا کە بە هۆی خەباتی رزگاریخوازانەوە لە بەشەکانی دیکەی کوردستان دەکەونە بەر مەترسیو ناچار دەبن وڵاتەکەیان بەجێ بێڵن.
4. پێوەندیی رەسمی لەبواری سیاسیو بازرگانیو فەرهەنگیو زانستیدا لەگەڵ ئەو بەشانەی کوردستاندا دادەمەزرێنێ کە بە مافە نەتەوایەتییەکانیان گەیشتوون.

پێڕەوی نێوخۆی

حیزبی دێموکراتی کوردستان

فەسڵی یەکەم
پێناسەی حیزب

ماددەی یەکەم: ناوی حیزب، "حیزبی دێموکڕاتی کوردستان"ە.

ماددەی دووهەم: حیزبی دیموکراتی کوردستان، حیزبێکی رزگاریخوازی نەتەوەیی‌و دێموکراتە کە وڵاتپارێزان‌و ئازادیخوازانی رۆژهەڵاتی کوردستان لە ریزەکانی خۆی‌دا کۆ دەکاتەوە.

ماددەی سێهەم : حیزبی دێموکراتی کوردستان حیزبێکی سێکولارەو باوەڕی بە جیایی دین لە نیهادی سیاسی هەیە.

ماددەی چوارەم: ئاڕمی حیزب بریتییە لە بازنەیەک کە نیوەی لای راستی چەرخێکە لە رەنگی شین‌و نیوەی لای چەپی چڵە گەنمێکە لە رەنگی زەرد؛ لە شوێنی سەرەوەی پێکگەیشتنی ئەم دوو نیو بازنەیە ناوی حیزب لە زەمینەیەکی سپی دا بە هەردوو زمانی کوردی و ئینگلیسی نووسراوەو لە شوێنی خوارەوەی پێکگەیشتنیشیان ساڵی دامەزرانی حیزب (١٩٤٥) لە زەمینەیەکی سووردا نووسراوە. نێوەڕاستی ئەم بازنەیە بە چوار چیا بە رەنگی کەسک‌و سپی نەخشاوە و خۆرێکیش لە لە ناوەڕاستی بازنەکەدا دەدرەوشێتەوە. کۆی ئاڕمەکەش لەسەر کتێبێک راوەستاوە.

فەسڵی دووهەم
ئەندامەتیی حیزب

ماددەی پێنجەم: مەرجەکانی بوون بە ئەندام

هەموو دانیشتوویەکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانو هەموو کوردێکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەتوانێ ببێتە ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستان، بە مەرجێک:

1. تەمەنی لە ١٨ساڵ کەمتر نەبێ.
2. بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی حیزب پەسند بکا.
3. مرۆڤێکی خۆشناوو وڵاتپارێز بێ.

ماددەی شەشەم: شێوەی وەرگرتنی ئەندام

بۆ ئەوەی کەسێک بە ئەندام وەربگیرێ پێویستە:

1. دوو ئەندامی حیزب بیناسێنن.
2. لانیکەم شەش مانگ لەژێر تاقیکردنەوەدا بێ.
3. ئەندامی حیزبو ڕێکخراوێکی سیاسی نەبێ.
4. لەلایەن زۆربەی ئەندامانی شانەیەکی حیزبی یان ئۆرگانێکی سەرەوەترەوە بە ئەندام وەربگیرێ.

فەسڵی سێیەم
ئەرکو مافەکانی ئەندام

ماددەی حەوتەم: ئەرکەکانی ئەندامی حیزب

ئەرکی ئەندامی حیزبە کە :

1. بـۆ وەدیهێنـانی ئامانجـەكانی حیـزب كـە لـە بەرنامـەدا هـاتوون تێبكۆشێ.
2. بۆ پاراستنی یەكیەتیی سیاسیو تەشكیلاتیی حیزب هەوڵ بدا.
3. بەپێی پێڕەوی نێوخۆ پەیڕەوی دیسیپلینی حیزبی بێ.
4. لـە یـەكێك لـە ئۆرگانـەكانی حیزبـدا تێبكۆشـێو لـە كۆبوونـەوە پێوەندیدارەكانیدا بەشدار بێ.
5. نهێنییەكانی حیزب بپارێزێ.
6. پلەی زانیاریی خۆی بەرێتە سەرێ.
7. سیاسـەتی حیزب بەرێتە نێو كۆمـەڵانی خـەڵكو پێوەنـدی لەگـەڵ ئـەوان بەهێز بكاو لە بیروڕاو ئەزموونی ئەوان كەڵك وەربگرێ.
8. هەقی ئەندامەتی بدا.

ماددەی هەشتەم: مافەكانی ئەندامی حیزب

ئەندامی حیزب مافی ئەوەی هەیە كە :

1. بـە ئەنـدام یـان بەرپرسـی هـەر كـام لـە ئۆرگانـەكانی حیـزب هەڵبژێردرێ یان دیاری بكرێ.
2. لە نێوخۆی حیزبداو لە كۆبوونەوەی پێوەندیداردا راشكاوانە لە هەموو ئەندامێك یا ئۆرگانێك رەخنە بگرێ.
3. لـە رێگـای تەشـكیلاتییەوە رەخنـەو پێشـنیارو پرسـیارو بیروڕای خۆی ئاراستەی هەر ئۆرگانێكی حیزب بكا.
4. لــە نێوخــۆی حیزبــدا سیاســەتی حیــزب بخاتــە ژێــر پرســیارو پێشنیاری گۆڕینی بكا.
5. لە هەموو ئۆرگانێك لەلای ئۆرگانی سەرەوەتر شكایەت بكا.

6. لە هەر کۆبوونەوەیەکی ئۆرگانی خۆیدا کە تێکۆشانی حیزبیو سیاسیی ئەو هەڵسەنگێنیو بیهەوێ بڕیاری لەسەر بدا، بەشدار بێ.

ماددەی نۆهەم: سزادانی ئەندام

1. ئەو کەسانەی ئەرکی خۆیان بەجێ ناگەیەنن یان بەپێچەوانەی پێڕەوی نێوخۆی حیزب دەجووڵێنەوە یان کردەوەیەک ئەنجام دەدەن کە زیان بە ئیعتیباری حیزب دەگەیەنێ، بەپێی رادەی سەرپێچییەکەیان سزا دەدرێن. سزای حیزبی بریتییە لە:
   - سەرکۆنە بە دەم
   - سەرکۆنە بە نووسراو
   - ئەستاندنەوەی لێپرسراوی
   - هەڵپەساردن
   - دەرکردن لە حیزب
2. سزای حیزبی لەلایەن رێکخراوی حیزبیی هەر ئەندامێکەوە بە زۆرینەی دەنگ دیاری دەکرێ.
3. مەبەست لە سزای حیزبی، رێنوێنیی ئەندامەو تەنیا ئەو کاتە ئەندام سزا دەدرێ کە رێگای دیکە وەک رەخنەو ئامۆژگاری لە چاککردنی ئاکاری ئەودا کاریگەر نەبووبێ.
4. ئەندامی دەرکراو مافی ئەوەی هەیە لە ئۆرگانی سەرەوەتر داوای پێداچوونەوە بکاو دەتوانێ ئەو داوایە بۆ کۆنگرەش بنێرێ.
5. درێژترین ماوەی هەڵپەساردن ساڵێکە. ئەندامی هەڵپەسێردراو پاش ماوەی هەڵپەساردن رابردووی حیزبیی بۆ لەبەر چاو دەگیرێو بەگوێرەی نەزەری ئۆرگانی خۆی بەرپرسایەتیی پێدەدرێ.

فەسڵی چوارەم
پێکهاتەی رێکخراوەیی حیزب

ماددەی دەهەم: بنەمای قەوارەو کاری ئۆرگانەکانی حیزب

1. ئەسڵە بنەڕەتییەکانی دارشتنی قەوارەی حیزب ئەمانەی خوارەوەن:
- هەموو ئورگانەکانی حیزب لە خوارێ ڕا بۆ سەرێ هەڵدەبژێردرێن.
- ئۆرگانەکانی حیزب بە رێکوپێکی راپۆرتی تێکۆشانی خۆیان هەم بەو ئەندامانە کە هەڵیان بژاردوون‌و هەم بە ئۆرگانی سەرەوەتر دەدەنەوە.
- بڕیاری ئۆرگانی سەرەوەتر لەلایەن ئۆرگانی خوارەوەترەوە جێبەجێ دەکرێ.
- لەنێو حیزب دا بۆ هەموو ئەندامان بەبێ جیاوازی یەک دیسیپلین هەیە.
- لە ئورگانەکانی حیزب دا بڕیار بە شێوەی بەکۆمەڵو بە زۆرینەی دەنگ دەدرێ.
- تاکپەرستی‌و سەرەرۆیی لە هیچ پلەیەکی تەشکیلاتی‌دا رێگای پێ‌نادرێ‌و لێپرسینەوەی لێ دەکرێ.
- زانیاریی پێویست سەبارەت بە ئاڵوگۆڕ و پرسەکانی بواری تەشکیلات، پەیوەندییەکان‌و مەسەلە سیاسییەکان، بە شێوەیەکی سیستماتیک لەنێو حیزب‌دا بڵاو دەکرێتەوە.

2. لە حیزب‌دا بوونی گرووپ‌و فراکسیۆنی ئاشکرای فیکری‌و سیاسی بە رەسمی دەناسرێ‌و هەموو گرووپێک هەقی هەیە بیروبۆچوونی خۆی لەنێو تەشکیلاتی حیزب‌دا دەرببڕێ.

تێبینی :
- مێکانیزمی پێوەندیدار لەلایەن کۆمیتەی ناوەندییەوە تەنزیم دەکرێ.

- هەر چەشنە دەستەبەندییەکی نهێنی قەدەغەیەو سزای لەسەرە.

ماددەی یازدەهەم: ڕێکخراوەکانی حیزب

1. بناخەی ڕێکخراوی حیزب شانەیە. ژمارەی ئەندامانی شانە نابێ لە سێ کەس کەمتر بێ.
2. ڕێکخراوەکانی حیزب بەهۆی کومیتەی دێ، گەڕەک، شار، ناوچە، شارستان‌و ناوەندەوە بەڕێوە دەبرێن.
3. ئەرکی شانەو کۆمیتەکان بردنی سیاسەتی حیزب بۆ نێو کۆمەڵانی خەڵک‌و جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی کۆمیتەی ناوەندی‌و ئۆرگانە بەرپرسەکانی پێوەندیدارو بەڕێوەبردنی کاروباری حیزبی‌یە.
4. کۆمیتەی هەر ڕێکخراوێک لەلایەن ئەندامانی ئەو ڕێکخراوە یان نوێنەرانی ئەوانەوە هەڵدەبژێردرێ.
5. بەرزترین ئۆرگانی هەر ڕێکخراوێک کۆنفرانسی ئەو ڕێکخراوەیە کە هەر دوو ساڵ جارێک لە ئەندامانی حیزبیی ئەو ڕێکخراوە یان نوێنەرانیان پێک دێ.
6. ڕێکخراوەکانی حیزب لە مەڵبەندی چالاکیی خۆیاندا دەتوانن بەرنامەو پلانی کاری تایبەت بە خۆیان دابڕێژن.

تێبینی:

- لە هەلومەرجی تایبەتیدا کومیتەی ناوەندی دەتوانێ شێوەی گونجاوی دیکە بۆ ڕێکخراوی حیزب پەسند بکا.
- ڕێکخراوەکانی حیزب لە دەرەوەی کوردستان بەگوێرەی ئاییننامەیەکی تایبەت‌و گونجاو کە بە پەسندی کومیتەی ناوەندی دەگا، بەڕێوە دەچن.

فەسڵی پێنجەم
ئۆرگانەکانی بەڕێوەبەریی حیزب

ماددەی دوازدەهەم: کۆنگرەی حیزب

1. کۆنگرە بەرزترین ئۆرگانی حیزبە کە هەر چوار ساڵ جارێک لە ئەندامانی ئەسڵیو جێگرو ڕاوێژکارانی کۆمیتەی ناوەندی،و راوێژکارانی دەفتەری سیاسی،و ئەندامانی کۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب،و بەرادەیەک کە کۆمیتەی ناوەندی دیاریی دەکا لە نوێنەرانی ئەندامانی دیکەی حیزب پێک دێ.
2. کونگرەی نائاسایی لە سەر داخوازی کۆمیتەی ناوەندی، یان دوو لە سێی کۆمیسیۆنو کۆمیتەکانی سەر بە کۆمیتەی ناوەندی پێک دێ.

ماددەی سێزدەهەم: ئەرکو دەسەڵاتی کۆنگرە

کۆنگرەی حیزب :

1. ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی هەڵدەسەنگێنیو بڕیاری لەسەر دەدا.
2. ڕێبازی گشتی، ستراتیژیو تاکتیکیی حیزب دیاری دەکا.
3. بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی حیزب بەپێی پێویست دەسکارییو پەسند دەکا.
4. ئەندامانی ئەسڵیو جێگری کۆمیتەی ناوەندیی حیزبو ئەندامانی کۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب، لەنێو ئەندامانی کۆنگرە هەڵدەبژێرێ.

تێبینی:

- کۆمیتەی ناوەندیی حیزب مافی ئەوەی هەیە ئەو پەڕەکەی بە ئەندازەی یەک لە چواری ژمارەی ئەندامانی ئەسڵیی خۆی، لە ئەندامانی حیزب راستەوخۆ و بە مافی دەنگدانەوە لە کۆنگرەدا بەشدار بکا.
- کەسانێک دەتوانن ببنە ئەندام یان جێگری کۆمیتەی ناوەندی کە هەر نەبێ سێ ساڵ رابردووی ئەندامەتیی چالاکانەیان لە رێکخراوێکی حیزبدا هەبێ.
- رێژەی نوێنەرانی هەر رێکخراوێکی حیزبی بۆ کۆنگرە بەپێی ژمارەی ئەندامانی ئەو ریکخراوە دیاری دەکرێ، بەمەرجێک لانیکەم دوو لەسەر سێی ئەندامانی رێکخراوەکە لە کۆنفڕانس بۆ کۆنگرەدا بەشدار بن. لە غەیری ئەوەدا، ژمارەی بەشدارانی کۆنفڕانسەکە دەکرێتە بنەما.

ماددەی چاردەهەم: کۆنفڕانسی گشتیی حیزب

1. کۆنفرانسی گشتیی حیزب لەکاتێک دا دەبەسترێ کە:
   - دەرەتانی بەستنی کۆنگرە نەبێ.
   - گیروگرفتێکی وا هاتبێتە پێش کە کۆمیتەی ناوەندی نەتوانێ چارەسەری بکا.
2. لە هەلومەرجێکی ئەوتۆدا کۆنفرانس سەلاحییەتی کۆنگرەی هەیە.
3. کۆنفرانس لە ئەندامانی ئەسڵی، جێگرو راوێژکارانی کومیتەی ناوەندی، راوێژکارانی دەفتەری سیاسی، ئەندامانی کۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب، نوێنەرانی کۆمیتەکانی شارستانو ناوەند، کۆمیتەو کومیسیۆنەکانی سەر بە دەفتەری سیاسیو کۆمیتەی بەرێوەبەریی کاروباری حیزب لە دەرەوەی کوردستان پێک دێ.
4. رادەی نوێنەرانی ئەو کۆمیتەو کۆمیسیۆنانە لەلایەن کۆمیتەی ناوەندییەوە دیاری دەکرێ، بە مەرجێک ژمارەی نوێنەرانی هەڵبژێراو لە کۆی ژمارەی ئەندامانی ئەسڵیو جێگرو راوێژکارانی کومیتەی ناوەندی و ئەندامانی کۆمیسیۆنی پارێزگاری و راوێژکارانی دەفتەری سیاسی زیاتر بێ.

ماددەی پازدەهەم : راپرسی

1. راپرسی لە حیزبدا لە کاتێکدا بەڕێوە دەچێ کە پرسێکی گرینگی چارەنووس‌ساز بێتە پێش کە کۆمیتەی ناوەندی نەیهەوێ بە تەنیا بڕیاری لەسەر بدا. لەو حاڵەتەدا پێویستە هەر نەبێ دوو لە سێی ئەندامانی کومیتەی ناوەندی خوازیاری راپرسی بن.
2. کومیتەی ناوەندی بەرپرسە کە لە زووترین کات دا (ئەوپەڕەکەی مانگێک) کۆمیتەیەک بۆ جێبەجێکردنی ئەو راپرسییە لە نوێنەرانی رێکخراوەکانو ئۆرگانەکانی بەڕێوەبەریی حیزب پێک بێنێ.

تێبینی:

- یەک لە سێی ئەندامانی کۆمیتەی جێبەجێکردنی راپرسی لە نوێنەرانی کۆمیتەی ناوەندیو یەک لە سێی لە نوێنەرانی کۆمیسیۆنەکانی سەر بە دەفتەری سیاسی و یەک لە سێی لە نوێنەرانی کۆمیتەی کاروباری حیزب لە دەرەوەی کوردستان دەبن.
- ئەم کۆمیتەیە لە ئامادەکردنی پرسیارەکانی راپرسی، شیوەی بەجێگەیاندنیو راگەیاندنی ئاکامەکەی بەرپرسە.
- پرسیارەکانی راپرسی دەبێ بە پەسندی کومیتەی ناوەندی بگەن.
- ئاکامی راپرسی دەخرێتە دەستووری کاری یەکەم کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندی کە لەدوای راپرسییەکە پێک دێ.

ماددەی شازدەهەم: کۆمیتەی ناوەندی

1. لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا کۆمیتەی ناوەندی بەرزترین ئۆرگانی حیزبەو کاروباری حیزب بەڕێوە دەبا.
2. ئەرکو دەسەڵاتی کومیتەی ناوەندی بەم جۆرەیە:

- سکرتیری گشتیی حیزبو دەفتەری سیاسیو جێگری سکرتێر هەڵدەبژێرێ.

- بەرپرسی چاوەدێریو بڕیاردان لەسەر سیاسەتی گشتیی حیزب لە چوارچێوەی پەسندکراوەکانی کۆنگرە دایە.
- بەرپرسی گشتیی داهاتو دەرکەوتی حیزبەو رادەی حەقی ئەندامەتیی ئەندامانی حیزب دیاری دەکا.
- لانیکەم ساڵی چوار جار کۆ دەبێتەوە. ئەندامانی جێگر و راوێژکارانی کۆمیتەی ناوەندی و راوێژکارانی دەفتەری سیاسی لە کۆبوونەوەکانی کومیتەی ناوەندی دا بەشدار دەبنو دەنگی مەشوەرەتییان هەیە.
- ئامادەکاری بۆ پێکهێنانی کۆنگرەو شێوەی هەڵبژاردنی کۆمیتەی ناوەندی دەکا.

تێبینی :

- کۆمیتەی ناوەندی دەتوانێ هەتا نیوەی ژمارەی ئەندامانی ئەسڵیی خۆی لە بواری دیاریکراوی شارەزایەتیدا راوێژکار بۆ خۆی هەڵبژێرێ.
- کۆبوونەوەکانی کۆمیتەی ناوەندی بە بەشداریی لانیکەم دوو لە سێی ئەندامانی ئەسڵی فەرمی دەبن.
- بڕیارەکانی کۆبوونەوەی کومیتەی ناوەندی وەختێک قەتعی دەبن کە زیاتر لە نیوەی هەموو ئەندامانی ئەسڵی، یان دوو لە سێی ئەندامانی ئەسڵیی بەشدار لە کۆبوونەوەکەدا دەنگیان بۆ بدەن.
- کۆمیتەی ناوەندی هەقی هەیە لە کارەکانی سکرتێری گشتیو ئەندامانی دەفتەری سیاسی بکۆڵێتەوەو لێپرسینەوەیان لێ بکا.

- لە حاڵەتێکدا کە تەرمیمی کۆمیتەی ناوەندی پێویست بێ، ئەو کارە بە هەڵبژاردنی یەک یا چەند جێگر بە ئەندامی ئەسڵیی کۆمیتەی ناوەندی ئەنجام دەدرێ.

ماددەی حەڤدەهەم: دەفتەری سیاسی

1. دەفتەری سیاسیی حیزب لە سکرتێری گشتیو ژمارەیەک ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی پێک دێ کە کۆمیتەی ناوەندی بڕیاری لەسەر دەدا و هەڵیان دەبژێرێ.
2. ئەرکەکانی دەفتەری سیاسی ئەمانەی خوارەوەن :

- لە ماوەی نێوان دوو کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندیدا بەرپرسی جێبەجێکردنی بڕیارەکانی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبە.
- لە چوارچێوەی سیاسەتی گشتیی حیزبدا هەڵوێستو روانگەکانی حیزب دیاری دەکاو رایاندەگەیەنێ.
- کاروباری کۆمیسیۆنەکان لە کۆبونەوەکانی خۆی دا تاوتوێ دەکاو بریاری پێویستیان لەسەر دەدا.
- کۆبوونەوەکانی خۆی بە پێی پێویست پێک دێنێو راپۆرتی تێکۆشانی خۆی دەداتەوە بە کۆمیتەی ناوەندی.

3. دەفتەری سیاسی بەپێی پێویستو بە پەسندی کۆمیتەی ناوەندی، چ لەڕووی ئەزموونەوەو چ بۆ پسپۆڕیی تایبەت، ژمارەیەک راوێژکار بۆخۆی دیاری دەکا:

- ستاتووی راوێژکارانی دەفتەری سیاسی بەپێی ئاییننامەیەکی تایبەت رێک دەخرێ. راوێژکارانی دەفتەری سیاسی لەو کۆبوونەوانەی دەفتەری سیاسیدا کە مەسایلی کەلانی پێوەندیدار بە سیاسەتو بەڕێوەبردنی حیزبیان تێدا تاوتوێ دەکرێ، بە دەنگی مەشوەرەتییەوە بەشدار دەبن.

- ژمـــارەی راوێژکـــارانی دەفتـــەری سیاســـی نـــابێ لـــە ژمـــارەی ئەندامانی دەفتەری سیاسی زیاتر بێ.

تێبینی :

- ئـەو مەسـەلانەی پێوەنـدییان بـە هـەموو حیزبـەوە هەیـە دەبـێ لـە کۆمیتەی ناوەندیدا باسیان لێ بکرێو بڕیاریان لەسەر بدرێ.
- بڕیارڕ پێوەندیی بە هەر کۆمیسیونێکەوە هەبێ پێویستە بە بەشداریی بەرپرسی ئەو کۆمیسیۆنە بێتە بەرباسو پەسند بکرێ.

ماددەی هەژدەهەم : سکرتێری گشتیی حیزب

1. سکرتێری گشتیی حیزب :
   - وتەبێژی رەسمیی حیزب بەڕووی دەرەوەی حیزبدایە.
   - بەرپرسی گشتیی پێوەندییەکانی دەرەوەی حیزبە.
   - هەماهەنگی لەنێوان ئۆرگانەکانی بەڕێوەبەریی حیزبدا پێک دێنێ.
2. لە غیابی سکرتێری گشتیدا جێگری سکرتێر ئەرکەکانی جێبەجێ دەکا.

ماددەی نۆزدەهەم: کۆمیسیۆنەکانی کاری حیزب

1. کۆمیسـیونەکانی کـاری حیـزب بـەپێی لێکدانـەوەو پەسـندی کۆمیتـەی ناوەندی دیاری دەکرێن.
2. ئەم کۆمیسیۆنانە بەپێی ستراتیژیی درێژخایەنو پلانی کـاری سـاڵانەو چەنـد سـاڵەی خۆیـان کـە لـە کۆمیتـەی ناوەنـدیدا دەنگیـان بـۆ وەردەگیرێ، کار دەکەن.
3. هـەر یـەک لـەم کۆمیسـیۆنانە لـە چوارچێـوەی ئاییننامـەدا لـە بەجێگەیاندنی ستراتیژیو پلانی کارو بڕیاری رۆژانە لە کـاری خۆیـان دا سەربەخۆن.

فەسڵی شەشەم
کۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب

ماددەی بیستەم : کۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب لە کەسانی شارەزای بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی حیزب لەلایەن کۆنگرەوە هەڵدەبژێردرێ.

ماددەی بیستویەکەم : ئەرکو سەڵاحییەتەکانی کۆمیسیۆنی پارێزگاری ئەمانەن :

1. چاوەدێری بەسەر بەڕێوەچوونی پێڕەوی نێوخۆ لە ڕێکخراوو ئۆرگانەکانی حیزبدا دەکا.
2. لە ڕێگای نوێنەرانیەوە بەشداری کۆنفرانسەکانی حیزب دەبێو لەسەر سەڵاحییەتی کۆنفرانسەکانو دروستیی هەڵبژاردنی ئەندامانی کۆمیتەکانو نوێنەرانی کۆنگرە نەزەر دەدا.
3. بە شکایەتی ئەندامانی هەڵپەسێردراو یان دەرکراو رادەگاو ئەگەر سزاکەیانی بەپێچەوانەی پێڕەوی نێوخۆ زانی، پێشنیاری هەڵوەشاندنەوەی دەدا.

تێبینی :

1. کۆمیسیۆنی پارێزگاری کاری بەسەر مەسایلی ئیجرایی حیزبەوە نیە.

2. کۆمیسیۆن لە سزای ئیداری یان سزای پێشمەرگایەتی ناکۆڵێتەوەو تەنیا کاری بە سزای حیزبی‌یە.
3. کۆمیسیۆن نەزەرو پێشنیارەکانی بۆ پەسند کردن دەداتەوە بە کۆمیتەی ناوەندی.

فەسڵی حەوتەم
داهاتی حیزب

ماددەی بیستو دووەم: سەرچاوەی داهاتی حیزب

داهاتی حیزب بریتی‌یە لە :

1. هەقی ئەندامەتیی ئەندامانی حیزب.
2. یارمەتیی ئەندامانو لایەنگرانو دۆستانی حیزب.
3. دەسکەوتی پرۆژە و وەبەرهێنان.

فەسڵی هەشتەم
چەند پڕەنسیپی گشتی

- سیستمی کارو چالاکیو کۆبوونەوەو کۆنفڕانسەکانی حیزب بە شێوەی سیستمو بە بەرنامەو پلانی نووسراوەوە بەڕێوە دەچێ. هەموو تەشکیلاتو ئۆرگانو تیمەکانی کاری حیزب پرۆگرامو پلانی کاری خۆیان دەبێو جێبەجێی دەکەن.

- بە مەبەستی بایەخدان بە رۆڵی ژنان لە ریزەکانی حیزبدا، دەبێ گرنگییەکی زۆر بە پەروەردەو پێگەیاندنیان بدرێ بۆ ئەوەی دەرەتانی تواناسازیی پێویستیان بۆ بەڕێوەبردنی کار لە بەشە جۆراوجۆرەکانی تێکۆشانی حیزبدا بۆ برەخسێندرێ. هەروەها دەبێ میکانیزمی گونجاو بە مەبەستی بەشداریی ژنان لە رێبەرایەتیی حیزبو ئۆرگانە بەڕێوەبەرییەکانی دیکەی حیزبدا لەبەرچاو بگیرێو لە پرەنسیپی "هەڵاواردنی پۆزەتیڤ"یش کەڵک وەربگیرێ.
- لەنێو حیزبدا وێڕای گرینگیدان بە کەسایەتیی ئەندامانی حیزبو رێزگرتن لە مافەکانیان، پاراستنی دیسپلینو ئینسجام ئەرکی هەموو لایەکەو هەر چەشنە کردەوەیەک کە زیان بە نەزمی نێوخۆیی بگەیەنێ لێپرسینەوەی لێ دەکرێ.